

A BIBLIOTECA GALEGA DOS CLÁSICOS UNIVERSAIS

Ana Luna Alonso
Universidade de Vigo

Chámasele clásicos aos libros que constitúen unha riqueza para quen os leu e amou, pero que constitúen unha riqueza non menor para quen se reserva a sorte de deles por vez primeira.

(Italo Calvino, 1981)

Quixemos dedicarlle un apartado especial dentro do panorama da produción do ano 2005 á aparición da Biblioteca Galega de Clásicos Universais publicada e distribuída xunto co xornal *La Voz de Galicia*, porque é a primeira vez que se nos presenta un fenómeno editorial tan importante para a historia tradución cara ao galego, así como para o desenvolvemento do noso sistema literario e cultural. Dende Platón a Yourcenar, a colección recolle “o mellor de dous milenios de literatura universal” en palabras dos propios editores. A Biblioteca tiña por obxectivo achegar unha escolla de 40 títulos reeditados (pequena, na nosa opinión) do que se deu en considerar “o mellor das letras de todos os tempos” e naceu marcada pola cifra histórica de 180.000 exemplares (*Romeo e Xulieta* de William Shakespeare) e polo prezo popular de un euro por volume.

Aínda que non temos datos sobre o seu éxito, si parece evidente (e de necesario estudo no tocante á súa repercusión), que este fenómeno editorial tivo que supoñer unha magnífica oportunidade para contribuír á normalización lingüística e cultural, dando a coñecer ao público en xeral a existencia de traducións en galego, así como para estimular o hábito lector na nosa lingua.

O concepto de “clásico” pode ser discutido, dende o momento en que se inclúe na colección un texto como *Galicía vista por un inglés* de Aubrey F. G. Bell (1922), o un poemario contemporáneo como *Traballo de campo* do nobel Seamus Heaney (1979). A xustificación da propia redacción de *La Voz de Galicia* (04-09-05) é que un clásico é unha obra que resiste a proba do tempo: “Que durante séculos enfeitiza a xeracións e xeracións de lectores de todas as condicións, linguas e culturas.”. Porén, tamén se indica que o selo da calidade dos anos non é o que asegura a condición de clásico. Na colección hai

obras recentes que xa se consideran clásicos, como *Á espera de Godot* (1953), *Siddhartha* (1919) ou *Cara ao faro* (1927); por non falar de obras de impacto inmediato con pegada xa perdurable, como *O Principiño* (1943) ou *O manifesto comunista* (1848).

Respecto da selección, cómpre dicir para comezar, que a maioría dos textos publicados pertencen ao xénero da narrativa, fronte á representación do xénero dramático, a poesía ou o ensaio, que é moi inferior. Moitos dos libros traducidos son reedicións que no seu momento formaron parte da demanda do mercado escolar a partir dos anos oitenta, editados nas coleccións xuvenís de editoriais como Xerais, Galaxia ou Ir Indo, e moitos deles son traducións realizadas nos últimos dez anos (30 das 40 que forman o total). A colección ten unha presentación homoxénea de capa dura que só altera o deseño de Xoán G. na cuberta ilustrada polo propio autor do volume de *O Principiño*, tradución do finado Carlos Casares no ano 1972 para Galaxia¹.

Na cuberta dos volumes non aparece o nome do tradutor e hai que esperar a pasar a primeira paxina para coñecer información fundamental e relevante sobre o título do texto orixinal, así como do nome das persoas que realizaron a tradución, mais non é nada frecuente que apareza o nome do responsable da revisión e actualización ortográfica. Cómpre dicir que a invisibilidade dos mediadores á que aludimos “compensouse” dalgún modo a través das páxinas de cultura do xornal, onde cada sábado se lle dedicou un espazo importante a dar a coñecer da man dos propios tradutores como foi o proceso de tradución de cada unha das obras presentadas. Todos os textos están actualizados á nova normativa, van acompañados dunha breve referencia biográfica sobre o autor e en moitos casos contan cun limiar e notas a pé elaborados polo propio tradutor. Por outra parte, a tradución de Henrique Harguindey *O reicño de Galicia* de Víctor Hugo é a única que se presenta en formato bilingüe cun aparato crítico que supera en volume ao propio poema traducido.

A procedencia lingüística maioritaria das traducións é o inglés e o francés, e en menor medida o alemán, proba da tendencia xeral a entender a literatura universal como a orixinaria de Gran Bretaña, Estados Unidos, Francia ou Alemaña. Hai dúas obras clásicas, unha procedente do grego: o *Banquete* de Platón (385-370 a. C), traducido por Carlos Búa Carballo; e outra do latín: *Sobre a vellez / Sobre a amizade* de Marco Tulio Cicerón (45 e 44 a. C), tratados traducidos por Xosé Carballude Blanco e Xosé María Liñeira Reboredo. Fronte á frecuente aparición de textos orixinarios da literatura española no sistema literario galego, só unha obra está representada entre os clásicos: os dous volumes de *Don Quixote* (1605 e 1615), traducidos de maneira colectiva por Valentín Arias López, Xela Arias Castaño, Mª Xesús Senín Fernández, Mª Xosefa S. Fernández, X. Antón Palacio Sánchez e Xavier Senín. Do mesmo xeito son simbólicas a presenza

1 No ano 2003, a editorial Galaxia celebraba os trinta anos da tradución de Casares cunha edición especial en capa dura (a décimo terceira) deste clásico da literatura infantil.

do italiano con *O Príncipe* de Niccolò Machiavelli (1513), traducido por Isabel González e do ruso con *Crime e castigo* de Fiódor Mijailovich Dostoievski (1866), traducido por Ekaterina Guerbek e revisado por Dolores Torres París.

Nunha pequena colección como esta, claro está, faltan títulos de clásicos xa traducidos ou pendentes de traducir como por exemplo: Orwell, Tabucchi, Bukowski, Whitman, Brecht, Apollinaire, Lodos, Twain, Manzoni, Plauto, Aristófanes, Petronio, Marcial, Calvino, Descartes, Grass, Petrarca..., e a listaxe podería ser moito máis longa. É obvio que na escolla vai existir maior produción de literatura europea publicada ao longo dos séculos XIX e XX, como corresponde ao número de textos traducidos en galego de maneira xeral dado que o feito de que carecer de dereitos de autor axudaba economicamente á súa publicación, pero as antoloxías de títulos e autores seleccionados sempre responden máis a razóns sociopolíticas determinadas que dentro de vinte anos non han ser as mesmas. Podemos pensar que o criterio da escolla foi o de recoller a variedade temática tratada nos textos, na representación editorial (Galaxia, Xerais, Ir Indo e Laiovento), ou mesmo no número de vendas (aínda que isto último sería máis que discutible).

A tradución que Casares realizou no ano 1972 para a editorial Galaxia de *O Principiño* (1943) de Saint-Exupéry é a máis veterana na colección. O texto ía acompañado das propias ilustracións do autor, e funcionou de maneira extraordinaria na nosa lingua dende o momento da súa primeira edición. Proba diso é que vai pola sexta na colección “Árbore” de Galaxia e pola décimo terceira na colección “Outros títulos de Literatura xuvenil” da mesma editorial. En 1929, Saint-Exupéry publicou o seu primeiro libro, *Correo do Sur*, ao que seguiron *Voo de noite* (1931) e *Piloto de guerra* (1942), entre outros. Polo de agora, só dispoñemos de *Voo de noite* (1989) en galego, traducido por Valentín Arias (Xerais).

En 1980, Lois Tobío realiza a tradución de *Os sonetos a Orfeu* (1923) de Rainer Maria Rilke, que saíría editada en Edicións do Castro. Rilke (1875-1926), escritor checo de lingua alemá influíu moito na literatura (sobre todo na poesía) do século XX. A edición da tradución galega de *Die Sonette an Orpheus* da colección de clásicos da Voz vai acompañada dun limiar do tradutor e indica que se tiveron en conta as correccións manuscritas que Lois Tobío deixou indicadas. Marga Romero, ao coidado da edición, revisou as escollas, harmonizándoas coa actual normativa. Quince anos máis tarde, Espiral Maior editou *Elexias de duíno* (1995) e *Cartas a un poeta novo* (1997), os dous textos son obra do mesmo tradutor: Jaime Santoro de Membiela.

Pola segunda edición vai a publicación de *Un conto de Nadal* de Dickens (1843). Alfonso Prada Allo traduciu dende o inglés para Xerais unha das obras máis populares do autor: *A Christmas Carol*. Un ano máis tarde, Gonzalo Navaza realiza a tradución de *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe para Xerais (1986). Defoe, un precursor da novela inglesa moderna, publicou *The Life and Strange Surprizing Adventures of Robinson Crusoe* (1719), obra coa que

obtivo un importante éxito². Na mesma colección “Xabarín” de Xerais, Sara Ruíz Salgado e Xosé Ramón Díaz Fontao traducen o *Dr. Jekyll e Mr. Hyde* de Stevenson. Moi influenciado por Defoe, Swift, Stendhal e o propio Fielding, Robert Louis Stevenson escribe *The strange case of Dr. Jekyll and Mr. Hyde* (1886), unha novela que tamén tería un grande éxito. En galego contamos na actualidade con varias obras traducidas deste mesmo autor: as *Aventuras de David Balfour*, traducido por Vicente Araguas para a mesma colección de Xerais (1986); *A illa do tesouro*, traducida por Xavier Alcalá en 1995 para Xerais (col. Xabarín) e reeditada para a colección “Xabarín Ouro” en 2003. Ademais, Xosé Antonio Coira Nieto traduciu para a editorial Tris Tram en 2002 parte da obra poética do autor: *Stevenson: poesías*.

A Biblioteca escolle a tradución de Eduardo Alonso e Manuel Guede de *O enfermo imaxinario* de Molière (Xerais, col. Centro Dramático Galego, 1987). A derradeira comedia escrita polo autor francés, representada no Théâtre du Palais-Royal en 1673. Tamén dende o francés, aparece en 1989 a tradución de dúas obras de Prosper Mérimée, *A Venus de Ille* e *As animas do purgatorio* (1837 e 1834), traducidas por Carlos Pedreira López e Raquel Villanueva para a colección infantil “Gaivota” de Edicións do Cumio. Poida que o texto forme parte desta selección de clásicos porque relata as viaxes do autor, como por exemplo, *La Venus d’Ille*, onde describe os seus coñecementos da cultura española.

Publicado por vez primeira en 1988 (aínda que xa existían iniciativas parciais da tradución de dous capítulos da man de Leandro Carté Alvarellos en 1975), sae á luz en galego o *Don Quixote* (1605 e 1615) de Cervantes. Este traballo tivo dúas edicións posteriores (en 1990 ilustrado por Laxeiro e en 1992 por Xavier Correa Corredoira) en Xuntanza Editorial, agora esgotadas³. Con motivo da conmemoración do IV centenario, en 2005 a Xunta de Galicia presentou unha nova versión en rústica (arredor de 3.500 exemplares) e en tapa dura (non venal), da que no seu día realizara Xuntanza, dirixida a biliófilos, cun cartafol de 15 xerigrafías, que xa non se atopa no mercado. A tradución, a cargo dun grupo de especialistas como Xavier Senín, María Xesús Senín, Xela Arias, Valentín Arias e Xosé Antón Palacio, merece formar parte da Biblioteca de clásicos, aínda que nesta ocasión carece das ilustracións asinadas polos máis importantes pintores galegos.

A principios dos noventa, Xerais edita na colección de “Grandes do noso tempo” a obra de madurez do nobel André Gide: *A sinfonía pastoral*, escrita

2 Ao final de 1720 xa coñecía cinco edicións, que sumarían máis de 700 diferentes adaptacións e traducións nos tres séculos seguintes. É a novela inglesa máis popular de todos os tempos e o segundo libro máis lido despois da Biblia. Foi traducida a centos de linguas (incluídas entre outras o inuit, o copto e o maltés).

3 Xuntanza Editorial basea o seu labor en coidadas edicións de consulta sobre a historia e a arte galegas. Ademais, inclúe nas súas coleccións traducións ao galego de obras mestras da literatura.

en 1925, foi traducida para o galego por Leandro García Bugarín en 1990. Na mesma colección e no mesmo ano aparece *Dublineses* de James Joyce, traducidos por Xela Arias, Rafael Ferradáns e Débora Ramonde. *Dubliners* (1914), son contos que tardaron en publicarse varios anos. O propio editor queimou a primeira redacción, talvez por censura da monarquía británica⁴. Un ano máis tarde aparecen: *A metamorfose* de Franz Kafka (*Die Verwandlung*, 1916), traducida por Xosé María García Álvarez para Sotelo Blanco como *A metamorfose; seguido de A sentenza* na colección Infantil e xuvenil⁵; e a versión de Francisco Pillado Mayor: *Sobre os males que provoca o tabaco e outras pezas* de Chejov. Escritas en 1886, *O vredie tabaka, Traguik ponievolie e Svad'ba*, formaron parte da edición que Sotelo Blanco fixo das pezas tituladas: *Tráxico a forza, Sobre os males que provoca o tabaco e A boda*, na colección “A biblioteca do arlequín” en 1991. Un ano despois aparecería *A casa da bufarda* na colección “Biblioteca de traducións” (Sotelo Blanco, 1992).

Quizais animados polo atractivo que ten que falen de nós nos espazos alleos, a editorial Galaxia propúxose a tradución de *Galicia vista por un inglés* de Aubrey F. G. Bell a Xosé M. Gómez Clemente (1994). O texto retrata a Galicia de comezos do século XIX (1922), vista por un autor estudoso da Península. Bell, que foi tradutor de Gil Vicente e Frei Luis de León para o inglés, achega en *Spanish Galicia* a tradución inglesa de varias cantigas datadas no século XIII (Pai Gomes Chariño, Martín Códax, Pero Meogo, Meendinho, Joan Zorro e Airas Nunes); unha trintena de coplas populares recollidas por J. Pérez Ballesteros en 1886 e diferentes poemas de Rosalía, Curros e Pondal. Ademais, o apéndice V engade un interesante léxico bilingüe do propio autor. En 1993 a editorial Sotelo Blanco publica a tradución de Manuela Palacios e Xavier Castro de *Cara ao faro* de Virginia Woolf (1927). Obra na que a escritora senta as bases dunha nova narrativa de mulleres, nun momento histórico no que comezaba a ser expresada a liberación da dominación masculina. En galego contamos con *As Ondas*, traducida por María Cuquejo para a colección de “Clásicos Universais” de Galaxia (2004) e *Un cuarto de seu*, traducida por Iria Sobrino Freire (Sotelo Blanco/Servizo Galego de Igualdade, 2005).

Nese mesmo ano 1994, Antonio Pichel Lorenzo recibe de Galaxia a encomenda de traducir a famosa novela que tanto fixo padecer a Flaubert en vida: *Madame Bovary* (1857) e que con posterioridade o situaría a carón de grandes como Hugo, Balzac ou Zola. *Madame Bovary* comezou a publicarse na *Revue de Paris*. A principios de 1857 ábriuse un proceso xudicial contra a revista e o autor por “ofensa á moral e á relixión” do que saíría airoso e lle permitiría

4 Na actualidade a editorial Galaxia está a preparar a edición do *Ulysses*.

5 Cada vez é menos frecuente atopar textos dirixidos a un público adulto nunha colección infantil. O fenómeno tiña a súa explicación na estratexia editorial de vendas. O escritor checo ten tamén en galego *O proceso*, traducido por Luís Fernández Rodríguez, para Sotelo Blanco en 2003.

consagrarse como autor. A colección “Literaria xuvenil” de Galaxia edita a tradución de Mª Dolores Martínez Torres de *O terceiro home* de Graham Greene. *The Third Man* (1950), unha das novelas máis populares da narrativa inglesa que nunca se escribiu para ser lida, senón para ser vista. O texto daría lugar a un guión de cine adaptado en colaboración con Carol Reed en 1949 que superaría o éxito do relato.

En 1995 Galaxia publica na colección “Clásicos en galego”, en colaboración coa Xunta de Galicia, a tradución de Xosé Carballude Blanco e Xosé María Liñeira Reboredo do clásico de Cicerón: *Sobre a vellez / Sobre a amizade* (45 e 44 a. C). Retirado da vida política, Marco Tulio Cicerón escribe *De senectute* e *De amicitia*. A edición galega vai anotada polos tradutores e acompañada dun índice alfabético de personaxes. Estes textos están considerados como “menores” dentro da obra do filósofo romano. En galego, e na mesma colección de Galaxia (Clásicos en galego) dispoñemos da versión das *Cartas*, elaborada por Alfonso Blanco Quintela e Mónica Martínez García (1996); ademais do *Discurso contra Catilina*, traducido por X. Carlos Rodríguez Pérez para Xuntanza Editorial (2001). Tamén de 1995 é a publicación da tradución de Fidelina Seco Villarino e Luz Cao Losada de *De profundis e outros escritos* de Oscar Wilde (Laivento, 1994). Escrito durante a súa permanencia na cadea acusado de homosexualidade xorde este texto publicado logo do seu pasameto (1895). Desá visión, e da súa propia experiencia carceraria, nace o grande alegato literario do século pasado contra o sistema penitenciario, a lexislación británica e a pena de morte: *A Balada do Cárcere de Reading* (Laivento, 2003). En 1998 Galaxia publica a tradución de Benigno Fernández Salgado de *O príncipe feliz e outros contos*. O Servizo de Publicacións da Universidade da Coruña publica a tradución de Miguel Pérez Romero de *Ernest: comedia frívola para xente seria* e en 2000, Xerais aposta por *A pantasma de Canterville*, traducida por Gustavo Luca de Tena (Xabarín, 2000 e Xabarín de Ouro, 2003).

Dentro do ámbito da narrativa, Galaxia edita en 1996 *Un estudo en escaclata* de Sir Arthur Conan Doyle, traducida por Bieito Iglesias e Manuel Vázquez Fernández para a colección “Biblioteca Sherlock Holmes”. Dos nove volumes que levan publicados⁶, *A Study in Scarlet* (1887) é a novela na que aparecen por vez primeira Sherlock Holmes e o Doutor Watson. Na colección “Literaria” sae a primeira edición en galego do relato que ía inaugurar a novela realista: *Vermello e negro* de Stendhal, traducida por Antonio Pichel. A tradución de *Le Rouge et le Noir* (1830), é a continuación de *A cartuxa de Parma* (Galaxia, 1995), traducida por Germán Palacios Rico. Do mesmo ano é a tradución dos *Contos* de Poe, realizada polo equipo Tris Tram (Carlos Coira Nieto; José Antonio Coira Nieto e Marta Cuba Alonso) para a editorial

6 *O arquivo de Sherlock Holmes* (1927), *O can dos Baskerville* (1902), *Memorias de Sherlock Holmes* (1894), *O val do terror* (1914), *As aventuras de Sherlock Holmes* (1892), *O último adeus* (1917), *O signo dos catro* (1890) e *O regreso de Sherlock Holmes* (1904).

luguesa. O texto ía acompañado dun limiar de Carlos Casanova e ilustracións de Lomarti. Edgar Allan Poe é considerado un precursor da narrativa de ficción científica polos seus relatos fantásticos de terror⁷, na súa maioría publicados en revistas como a *Graham's Magazine*, da que Poe chegou a ser director literario. Mais esta non é a primeira tradución de Poe ao galego, en 1985, Xerais publicou a tradución de Alberto Avendaño de *O Escarabello de ouro e outros contos* e máis tarde, en 2002, Ir Indo decide publicar a tradución que Ana Belén Varela Miño fixera de varios relatos de Poe como proposta de traballo de fin de carreira na Facultade de Filoloxía e Tradución da Universidade de Vigo, co título de *Berenice e outros relatos*. Na colección “Grandes do noso tempo”, Xerais edita a tradución de Anxo Romero Louro *Un feliz mundo novo* de Aldous Huxley, escrita orixinalmente en 1931. Para rematar, a Biblioteca Galega recupera os versos de Seamus Heaney coa reedición da tradución de *Traballo de campo* que Vicente Araguas fixera un ano despois da concesión do Nobel (1995) para a colección “Ablativo Absoluto” de Xerais. En *Field Work* (1979), o autor rememora a experiencia campesiña, así como a resistencia católica de Irlanda do Norte. Plácido Castro e os irmáns Villar Ponte traduciron a Yeats ao galego en 1935, nove anos despois de que Otero Pedrayo, no nº 32 da revista *Nós*, fixera aparecer as páxinas do *Ulysses* de Joyce no noso idioma. No 1994 Manuel Outeiriño traduce unha escolma de poemas de Heaney para a *Trabe de Ouro* (un ano antes da concesión do Nobel ao poeta irlandés). Os seguintes tradutores ao galego de Heaney, serán Vicente Araguas e Antonio Raúl de Toro Santos (*Poesía irlandesa contemporánea*, 1999). Dous anos antes de que o investisen co Doutor Honoris Causa da Universidade da Coruña (2000), Xerais edita na colección de “Os libros do Centro Dramático Galego” a peza titulada *A cura en Troia*, traducida por Manuel Outeiriño e Sthéphannis Jennings.

Son anos de boa colleita editorial e corren bos tempos tamén para a edición de tradución en galego. De 1997 recóllense dous textos ben distanciados no tempo, e se cadra, non moi diferentes. Por un lado, *A guerra dos mundos* (1898) de Wells (trad. Gonzalo Constenla Bergueiro e Esther Sánchez Rodríguez), editada por Xerais na colección xuvenil “Xabarín”. Un texto que conta a invasión da Terra por parte dos marcianos e describe as consecuencias destrutivas desa invasión⁸. E polo outro, o *Fausto* de Johann Wolfgang von Goethe, traducido

7 *Sombra. Parábola* (1835); *A Caída da casa Úsher* (1839); *William Wilson* (1839); *O home da multitude* (1840); *Os asasinatos da rue Morgue* (1841); *Un descenso ao Maelström* (1841); *Eleonora* (1842); *O corazón delator* (1843); *O enterro prematuro* (1844); *O Trasnado da perversidade* (1845); *A verdade sobre o caso M. Valdemar* (1845) e *Hop-Frog* (1849), o derradeiro relato de Poe publicado en vida.

8 Publicada en 1898, *The war of the worlds* realiza unha crítica á vaidade que caracteriza o noso mundo. En 1930 Orson Welles fixo un guión radiofónico a partir desta novela e a súa emisión creou o pánico entre a poboación de Nova York. A guerra dos mundos foi levada ó cine por George Pal e por Steven Spielberg. Edicións Xerais publicou na colección Grandes do noso tempo, *O home invisible*; a biblioteca BIVIR [<http://www.bivir.com>] dispón de *A*

por Lois Tobío Fernández en Laiovento. *Der Tragödie erster Teil* (1808), unha autobiografía na que o autor expón as súas reflexións sobre a condición humana ao longo dos sesenta anos que durou a súa elaboración. A edición de Tobío presenta unha nota introdutoria moi extensa, na que se explica como reflicte o texto os acontecementos sociais da época. O mito de Fausto sitúase nunha posición “intermedia” na que a intuición, a sensualidade e mais o sentimento son considerados viros do coñecemento⁹.

Laiovento edita en 1998 o excelente traballo de tradución de Henrique Harguindey de *O reiño de Galicia* de Victor Hugo recollido no número 6 da Biblioteca. Na súa introdución, Harguindey chama a atención sobre o descoñecemento de *Le petit roi de Galice* (1853) para os galegos. Un longo poema extraído da *La legende des siècles*, que conta o intento de usurpación do reino de Galicia a un imaxinario fillo do rei García: Nuno. A editorial Xerais na colección de peto “De-liberacións” edita a versión galega de Franck Meyer de *O manifesto comunista* que logo se incorporará á Biblioteca dos clásicos da Voz¹⁰. *Das Kommunistische Manifest*, escrito por Marx xunto con Engels para a Liga dos Comunistas, publicouse primeiro en alemán en 1848. O texto ofrécenos toda unha serie de información sobre as diferentes versións lingüísticas aparecidas dende aquela¹¹. A primeira edición española é do ano 1886, publicouse primeiro en *El socialista* de Madrid, e logo como folleto. O tradutor para o galego parte da versión de 1890 (a última edición alemá revisada por Engels).

De 1999 data a tradución de *Cándido ou o optimismo* de Voltaire (*Candide ou l' Optimiste*, 1759) realizada por Henrique Harguindey, incluída na colección de peto de Xerais “De-liberacións”. O texto da Biblioteca da Voz vai acompañado dunha fe de erros e unha serie de notas a pé do tradutor onde se indican os cambios producidos dende a edición de 1999. En galego dispoñemos da tradución de Ángel Luis Rivas Lado do *Tratado de metafísica* (Servizo de Edición Dixital da Universidade de Santiago de Compostela, 2002) e *Exame importante de lor Bolingbroke ou a Tumba do Fanatismo*, traducido recentemente por Alberto Allegue Leira (Laiovento, 2005). Pola súa parte,

máquina do tempo e en 2005, Positivas editou *A illa do Dr. Moreau*, traducida polo Colectivo Onofre Sabaté.

9 Recentemente, a editorial Galaxia publicou da man de Franck Meyer a tradución das *Cen citas* de Goethe (2000).

10 Hai unha versión anterior do *Manifesto Comunista* en galego, encargada polo Partido Comunista de Galicia en 1978 e traducida directamente do alemán por Xoán Andeiro,seudónimo do músico e profesor Xoán Trillo.

11 Trátase da obra máis difundida de toda a literatura socialista. En inglés apareceu en 1850 no *Red Republican* de Londres (trad. Miss Helen Macfarlane), e en 1871 publicáronse tres traducións diferentes en América. En francés, saíu en París, pouco antes da revolución francesa de 1848. En polaco, publicouse en Londres, pouco despois da edición alemá; en ruso (traducida por Bakunin) nos anos sesenta pola imprenta de Kolokol de Herzen en Xenebra e en danés, pouco despois da súa publicación.

Laivento edita a tradución de Dulce Mª Fernández Graña e François Davo de *As palabras* do nobel Sartre (*Les mots*, 1964). Coa publicación desta obra, a colección réndelle homenaxe a Sartre no centenario do seu nacemento e no 25 cabodano do seu pasamento. Sartre é un escritor con fortuna literaria en galego se nos remitimos ao número de traducións: están traducidas *A Nausea* (Xerais, 1989) e *O paredón* (Xerais, 1989) por Xosé María Proupín Fernández; *O existencialismo é un humanismo* (Sotelo Blanco, 1990), por Francisco Sampedro; e *A engranaxe* por Xoán Fuentes Castro (Laivento, 1994). Dende o alemán, Franck Meyer traduce *Siddhartha*, de Hermann Hesse (nobel 1946) para a colección xuvenil “Costa oeste” de Galaxia. *Siddhartha. Eine indische Dichtung* (1922) influíu moito na mocidade hippy¹² estadounidense e europea.

A comezos de século, Galaxia vai incluír na colección “Costa Oeste” o clásico da literatura inglesa: *Frankenstein ou o moderno Prometeo* de Mary Wollstonecraft Shelley, traducido por Fernando R. Tato Plaza (2000). *Frankenstein or the Modern Prometheus* (1818) é unha novela fantástica de terror que, como ben se explica no limiar da propia autora do libro, naceu dun acontecemento casual. Un texto completamente diferente é o tamén clásico *A dama das camelias* de Alexandre Dumas, traducido por Antonia Veiga Prieto para a Biblioteca virtual Bivir [<http://www.bivir.com>] na que se están a reunir pezas mestras da literatura traducida que só viron a luz en formato dixital. Un texto tirado desta biblioteca para pasar ao formato papel é *La dame aux camélias* (1848), a primeira novela de Dumas fillo, cuxa dramatización: *Camille* (1852), abriulle as portas ao éxito teatral que Verdi inmortalizaría na súa ópera *La Traviatta*. Da mesma Biblioteca Virtual procede a tradución de *Á busca do tempo perdido I. Pola banda de Swann* de Marcel Proust de (1913-1927), traducida polo premiado Xesús Riveiro Costa.

No ano 2000 Benigno Fernández Salgado e Ana Isabel Iglesias Francos traducen para Ir Indo unha das novelas máis emblemáticas de Joseph Conrad: *A liña de sombra. The Shadow Line* (1917) apareceu publicada por entregas na *English Review* e na *Metropolitan Magazine* de Nova York. No volume XV das súas *Obras Completas* (1920), Teodor Józef Konrad Korzeniowski engade unha nota na que explica as motivacións da súa poética. A Biblioteca dos clásicos conta tamén co primeiro título da colección “Biblioteca Agatha Christie” de Galaxia: *Asasinato no Orient Express* (*Murder on the Orient Express*, 1934) traducida por Alberto Álvarez Lugerís. Coincidindo co 25 cabodano da escritora inglesa (1976), a editorial Galaxia abriu unha nova colección. Entre as novelas máis célebres da autora atópanse: *O asasinato de Roger Ackroyd* (Galaxia 2001), *Asasinato no Orient Express* (2000), *Cianuro espumoso* (2002), *Dez negriños* (2003) e *Pano. O derradeiro caso de Poirot* (2003).

A tradución do *Banquete* (385-370 a. C) de Platón de Carlos Búa Carballo é un dos clásico que conforman as traducións mais recentes (Xerais Peto. De-

12 *Baixo as rodas*, está traducido por Franck Meyer (Galaxia, Costa Oeste, 1997).

liberacións, 2001). Cómpre lembrar que Xuntanza Editorial acaba de editar na súa colección de clásicos a tradución de Xurxo S. Veloso de *Diálogos*, *Fedro*, *Banquete* e *Fedón* (2001). En 2002 Isabel González recibe a encarga editorial de traducir *O Príncipe* de Niccolò Machiavelli (1513) para a colección “Clásicos do pensamento universal”. A Fundación BBVA xunto coa Universidade de Santiago de Compostela vai ser a responsable da publicación. Mais esta non é a rimeira vez que se traduce a Maquiavelo, Francisco Pillado Mayor e Luísa Villalta realizaron a tradución de *A Mandrágora* para Laiomento en 1998. María Xosé Queizán, a tradutora de *Ana, soror* de Marguerite Yourcenar (2002) dirixe a colección de Peto de Xerais “As Literatas” na que se inclúe esta novela escrita pola daquela xove Marguerite (1925) que relata unha breve historia sobre o incesto ambientada en Nápoles (1981). A académica francesa (1939) ten en galego: *Conto azul*, traducido tamén por María Xosé Queizán (Laiomento, 1997) e *Memorias de Hadrián; seguido de Cadernos de notas de Memorias de Hadrián*, traducido por Ánxela Gracián (Positivas, 1999). Na súa colección de Narrativa, Xerais edita ese ano a tradución de Emma Lázare dun texto moi breve de Kathrine Kressmann Taylor: *Enderezo descoñecido*. Kressmann Taylor, é o pseudónimo de Kathrine Kressmann, escritora, profesora e xornalista, afeita a relatar os acontecementos reais. *Adress Unknown* (1938) foi un éxito sen precedentes na época. Un libro prohibido en Europa durante 1939 que denunciaba o nazismo por medio da ficción literaria. O libro reeditouse en 1995 e catro anos despois chegaría a Francia, onde Henri Dougier (o editor de *Autrement*), se interesaría por el e encargaríalle a tradución ao francés a Michèle Levy-Bram, que foi un éxito de vendas en 1999 e permitiu que se traducise a moitas linguas como o galego.

A Biblioteca dos clásicos da Voz recolle dúas novelas e dous textos dramáticos fundamentais, cando menos polo que respecta ao poder simbólico que representan na nosa cultura e porque ademais, están traducidas directamente dende os seus respectivos orixinais. Citamos por orde de aparición en galego e cronoloxicamente, *Crime e castigo* de Fiódor Mijáilovich Dostoievski (*Prestuplenie i nakazanie*, 1866), traducida por Ekaterina Guerbek e revisada por Dolores Torres París para Galaxia; as *Vinte mil leguas baixo os mares* de Jules Verne¹³ (*Vingt mille lieues sous les mers*, 1870), traducida por Mercedes Pacheco Vázquez e Llerena Perozo Porteiro para a colección de clásicos de Ir Indo como *20.000 leguas baixo dos mares; Á espera de Godot* de Samuel Beckett¹⁴ (*En attendant Godot*, 1953), traducido por Francisco Pillado Mayor en Laiomento e *Romeo e Xulieta* de William Shakespeare.

13 Verne, mestre da ciencia ficción, ten varios textos en galego: *Viaxe ó centro da Terra*, trad. Valentín Arias (Xerais, Xabarín, 1985); *A volta ó mundo en 80 días*, trad. Valentín Arias (Xerais, Xabarín, 1985) e *Da terra a lúa*, trad. Valentín Arias, (Cumio, Gaivotas, 1988).

14 Nobel 1969.

Na colección “Clásicos Universais”, Galaxia publica en 2003 a tradución de Miguel Pérez Romero de *Romeo e Xulieta / O rei Lear*. *Romeo e Xulieta*, a peza escollida para a colección da Voz, vai acompañada dunha nota preliminar do tradutor sobre as diferentes edicións do texto orixinal. *Romeo e Xulieta* é a primeira das grandes traxedias de William Shakespeare: *Romeo and Juliet* (1595). A traxectoria literaria do autor comeza con pezas históricas e comedias, ás que lle seguirán as grandes traxedias como *Otelo*, *O rei Lear*, *Macbeth*... A súa derradeira obra foi *A tempestade* (1611). En galego temos dúas coleccións de dúas editoriais que traduciron obras de Shakespeare: en Galaxia *Hamlet* (Clásicos en Galego, 1993); *Noite de reis / A tempestade* (Clásicos Universais, 2003) e *Otelo / Macbeth* (Clásicos Universais, 2006). En Xerais contamos coas adaptacións teatrais reunidos na colección “Os libros do Centro Dramático Galego”, que de maneira conxunta veñen publicando coa Xunta de Galicia (*O soño de verán*, *As alegres casadas* e *Rei Lear*).

A pesar do atraso da cultura galega na tradución dos clásicos, estas traducións van servir en moitos casos de atallo e de actualización de novas lecturas que precisan novas traducións; ademais, para unha cultura minorizada a tradución dun clásico sempre vai ter un indiscutible valor simbólico. Cada xeración precisa dunha nova versión dos clásicos, porque cada ano sabemos máis sobre as autoras e os autores que se traducen, hai máis e máis fontes de documentación e máis distancia para proceder á súa relectura. Por outra parte, o que para un lector é contemporáneo, para outro lector, 50 ou 60 anos despois, é xa un clásico, e mesmo as listaxes de clásicos recoñecidos varían en función dos acontecementos. Cada tradución revela o tempo e o espazo da persoa que traduce; as traducións envellecen, os clásicos non.

BIBLIOTECA DOS CLÁSICOS DE LA VOZ DE GALICIA

1. NARRATIVA

- BELL, F. G. Aubrey. *Galicia vista por un inglés*. Trad. Xose María Gómez Clemente [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 30. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- CERVANTES SAAVEDRA, Miguel de. *Don Quixote*. Trad. Valentín Arias López, Xela Arias Castaño, Mª Xesús Senín Fernández, Mª Xosefa S. Fernández, X. Antón Palacio Sánchez e Xavier Senín. [español]. Biblioteca galega de clásicos universais 5-I e 5-II. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega/ Unión Fenosa. 2005.
- CONRAD, Joseph. *A liña de sombra*. Trad. e notas Benigno Fernández Salgado e Ana Isabel Iglesias Francos [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 28. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

- CHRISTIE, Agatha. *Asasinato no Orient Express*. Trad. Alberto Álvarez Lugo [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 34. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- DEFOE, Daniel. *Robinson Crusoe*. Trad. Gonzalo Navaza [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 8. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- DICKENS, Charles. *Un conto de Nadal*. Trad. Alfonso Prada Allo [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais, 15. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- DOSTOIEVSKI, Fiódor Mijailovich. *Crime e castigo*. Trad. Ekaterina Guerbek. Revisión Dolores Torres París [ruso]. Biblioteca galega de clásicos universais 21. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- DOYLE, Arthur Conan, Sir. *Un estudo en escarlata*. Trad. Bieito Iglcias e Manuel Vázquez Fernández [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 20. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- DUMAS, Alexandre. *A dama das camelias*. Trad. Antonia Veiga Prieto [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 16. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- FLAUBERT, Gustave. *Madame Bovary*. Trad. Antonio Pichel Lorenzo [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 18. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- GIDE, André. *A sinfonía pastoral*. Trad. Leandro García Bugarín [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 33. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- GREENE, Graham. *O terceiro home*. Trad. María Dolores Martínez Torres [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 37. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- HESSE, Hermann. *Siddhartha*. Trad. Franck Meyer [alemán]. Biblioteca galega de clásicos universais 29. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- HUXLEY, Aldous. *Un feliz mundo novo*. Trad. Anxo Romero Louro [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 33. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- JOYCE, James. *Dublínenses*. Trad. Débora Ramonde e Rafael Ferradáns. [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 27. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- KAFKA, Franz. *A metamorfose*. Trad. Xosé María García Álvarez [alemán]. Biblioteca galega de clásicos universais 27. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- MACHIAVELLI, Niccolò. *O Príncipe*. Trad. Isabel González [italiano]. Biblioteca galega de clásicos universais 3. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega.

- MÉRIMÉE, Prosper. *A Venus de Ille; As animas do purgatorio*. Trad. Carlos Pedreira López; Trad. Raquel Vilanueva [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 14. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- POE, Edgar Allan. *Contos*. Trad. Carlos Coira Nieto; José Antonio Coira Nieto e Marta Cuba Alonso. Equipo Tris Tram [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 12. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- PROUST, Marcel. *Á busca do tempo perdido. I. Pola banda de Swann*. Trad. Xesús Riveiro Costa [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 26. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- SHELLEY, Mary Wollstonecraft. *Frankenstein ou o moderno Prometeo*. Trad. Fernando R. Tato Plaza [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 11. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- SARTRE, Jean-Paul. *As palabras*. Trad. Dulce Mª Fernández Graña e François Davo [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 36. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- STENDHAL. *Vermello e negro*. Trad. Antonio Pichel [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 13. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- STEVENSON, Robert Louis. *Dr. Jekyll e Mr. Hyde*. Trad. Sara Ruíz Salgado e Xosé Ramón Díaz Fontao [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 23. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- TAYLOR, Kathrine Kressmann. *Enderezo descoñecido*. Trad. Emma Lázare Rodríguez [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 32. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- VERNE, Jules. *Vinte mil leguas baixo os mares*. Trad. Mercedes Pacheco Vázquez e Llerena Perozo Porteiro [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 19. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- VOLTAIRE. *Cándido ou o optimismo*. Trad. Henrique Harguindey Banet [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 9. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- WELLS, H. G. *A guerra dos mundos*. Trad. Gonzalo Constenla Bergueiro e Esther Sánchez Rodríguez [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 25. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- WILDE, Oscar. *De profundis*. Trad. e notas Fidelina Seco Villarino e Luz Cao Losada [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 24. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.
- WOOLF, Virginia. *Cara ao faro*. Trad. Manuela Palacios e Xavier Castro. Seco Villarino e Luz Cao Losada [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 32. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

YOURCENAR, Marguerite. *Ana, soror*. Trad. María Xosé Queizán [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 40. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

2. POESÍA

HUGO, Victor. *O reiciño de Galicia*. Trad. de Henrique Harguindey Banet [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 6. La Voz de Galicia-Biblioteca Gallega. 2005.

HEANEY, Seamus. *Traballo de campo*. Trad. Vicente Araguas [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 39. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

RILKE, Rainer Maria. *Os sonetos a Orfeu*. Trad e introd. Lois Tobío Fernández [alemán]. Biblioteca galega de clásicos universais 31. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega.

3. TEATRO

BECKETT, Samuel. *Á espera de Godot*. Trad. e introd. Francisco Pillado Mayor [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 38. Arteixo: La Voz de Galicia, S. A. -Biblioteca Gallega. 2005.

CHEJOV, Anton Pavlovich. *Sobre os males que provoca o tabaco e outras pezas*. Versión de Francisco Pillado Mayor [ruso]. Biblioteca galega de clásicos universais 22. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

GOETHE, Johann Wolfgang von. *Fausto*. Trad. Lois Tobío Fernández [alemán]. Biblioteca galega de clásicos universais 10. La Voz de Galicia S. A. -Biblioteca Gallega. 2005.

MOLIÈRE. *O enfermo imaxinario*. Trad. Eduardo Alonso e Manuel Guede [francés]. Biblioteca galega de clásicos universais 7. La Voz de Galicia-Biblioteca Gallega. 2005.

SHAKESPEARE, William. *Romeo e Xulieta*. Trad. e introd. Miguel Pérez Romero [inglés]. Biblioteca galega de clásicos universais 4. Arteixo: La Voz de Galicia-Biblioteca Gallega. 2005.

4. ENSAIO

CICERÓN, Marco Tulio. *Sobre a vellez / Sobre a amizade*. Trad. Xosé Carballude Blanco e Xosé María Liñeira Reboredo [latín]. Biblioteca galega de clásicos universais 2, Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

MARX, Karl e Fiedrich ENGELS. *O manifesto comunista*. Trad. Franck Meyer [alemán]. Biblioteca galega de clásicos universais 17. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.

PLATÓN. *Banquete*. Trad. Carlos Búa Carballo [grego]. Biblioteca galega de clásicos universais 1. La Voz de Galicia, S. A.-Biblioteca Gallega. 2005.

5. INFANTIL E XUVENIL

SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *O Principiño*. Trad. Carlos Casares [francés]. II. do autor. Biblioteca galega de clásicos universais 35. Arteixo: La Voz de Galicia, S.A.-Biblioteca Gallega. 2005.